

ОМУРЗАКОВА К.Т.

К. Карасаев атындагы БМУ

ОМУРЗАКОВА К.Т.

Бишкекский государственный университет имени К. Карасаева

OMURZAKOVA K.T.

Bishkek State University named after K. Karasaev

НЕМИС ТИЛИ ЖАНА КЕСИПТИК БИЛИНГВИЗМ

НЕМЕЦКИЙ ЯЗЫК И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ БИЛИНГВИЗМ

GERMAN LANGUAGE AND PROFESSIONAL BILINGUALISM

Кыскача мүнөздөмө: Бул макалада кесиптик билингвизмди өнүктүрүүдө немис тилинин ролу каралат. Айрыкча немис тилинин ар кандай кесиптик тармактардагы маанисине жана аны кесиптик коммуникацияда натыйжалуу колдонуу үчүн үйрөнүү ыкмаларына басым жасалат. Билингвизмдин карьералык өсүү, маданияттар аралык өз ара аракеттенүү жана когнитивдик өнүгүү үчүн артыкчылыктары талданат. Немис тили эл аралык чөйрөдө ийгиликтүү колдонуу мисалдары келтирилип, кесиптик тилдик компетенцияны өркүндөтүү сунуштар берилет.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль немецкого языка в развитии профессионального билингвизма. Особое внимание уделяется значению немецкого языка в различных профессиональных сферах, а также методам его изучения для эффективного использования в профессиональной коммуникации. Анализируются преимущества билингвизма для карьерного роста, межкультурного взаимодействия и когнитивного развития. Приводятся примеры успешного применения немецкого языка в международной среде и предлагаются рекомендации по совершенствованию профессиональной языковой компетенции, по эффективному использованию немецкого языка в контексте билингвизма.

Abstract: This article examines the role of the German language in the development of professional bilingualism. Special attention is given to the significance of German in various professional fields and the methods of learning it for effective usage in professional communication. The advantages of bilingualism for career growth, intercultural interaction, and cognitive development are analyzed. Examples of the successful application of the German language in an international context are provided, along with recommendations for improving professional language competence.

Негизги сөздөр: немис тили; кесиптик билингвизм; маданияттар аралык коммуникация; карьералык өсүү; тилдик компетенция.

Ключевые слова: немецкий язык; профессиональный билингвизм; международная коммуникация; карьерный рост; языковая компетенция.

Keywords: German language; professional bilingualism; intercultural communication; career growth; language competence.

Билингвизм (эки тилдүүлүк – лат. bi- «эки» + лат. lingua «тил») – бул эки же андан көп тилде билим алуу жана колдонуу практикасы. Мамлекетибиздин мамлекеттик – тили кыргыз тили, ал эми орус тили расмий тили статусуна ээ болуп, мамлекеттик жана муниципалдык башкарууда, билим берүүдө жана маалымат каражаттарында колдонулат.

Орус тили Кыргызстанда улуттар аралык баарлашуу тили катары маанилүү рольду ойной берет. Президент Садыр Жапаров анын сакталышы жана өнүгүшү республика

үчүн стратегиялык мааниге ээ экендигин белгиледи. Ал Кыргыз Республикасынын Элдер Ассамблеясынын 10-жыйынынын катышуучуларына кайрылып жатып, көп тилдүүлүк өлкөнүн баа жеткис байлыгы экенин жана орус тилин билим берүү, илим жана экономика тармактарында кеңири мүмкүнчүлүктөрдү ачарын белгиледи [2].

Чыгармачылыгы «эки тилдин билиминин айкалышы» органикалык байланышта болгон биздин доордун эки тилдүү негизги жазуучулардын бири Чынгыз Айтматов. «Мен

китепти кыргыз жана орус тилдеринде жазамын. Эгер китеп биринчи кыргыз тилинде жазылган болсо, мен аны орусчага котормо жана тескерисинче. Мен бул эки тараптуу иштен терең ырахат аламын. Бул жазуучунун өз ичиндеги абдан кызыктуу иши, менин оюмча, бул стилдин такталуусуна, тилдин образдуулугунун байышына алып келет», деп Чыңгыз Айтматов өзүнүн эки тилдүүлүккө болгон мамилесин аныктаган [1].

Ошондой эле, Чыңгыз Айтматовдун немис тилине жана немис калкына мамилеси өзгөчө болгон. Буга тиешелүү фактылар абдан көп, алардын ичинен кыскача айта кетсек интернет сайттарынан кайсы бир жолугушууда кабарчынын «Сиз, эң стабилдүү окурмандарыңыз катары кайсы улутту айтаар элениз?» деген суроосуна Айтматов: «Менин эң стабилдүү окурмандарым-немис калкы», - деп берген жообун мисал катары келтирип кетсек болот. Ал эми ага далил катары 1994-жылы СССР таркагандан кийин, Айтматов Европада эң окумдуу автор катары көрсөтүлүп, Австрия Мамлекеттик сыйлыгына татыктуу болгонун айта кетсек болот [3].

Кыргызстандын жогорку окуу жайларында билингвизм ар кандай форматта өнүгүүдө. Айрыкча, кыргыз-орус, кыргыз-англис, кыргыз-немис жана кыргыз-түрк, кыргыз-кытай, кыргыз-француз, кыргыз-жапон тилдериндеги программалар кенири жайылган.

Университеттерде ал төмөнкү формаларда кездешет:

- Программалык билингвизм – расмий түрдө эки тилде окутуу (мисалы, кыргыз-немис же кыргыз-англис факультеттеринде).

- Функционалдык билингвизм – университетте негизги тил бирөө болгону менен, экинчи тил илимий ишмердүүлүктө же академиялык байланыштарда колдонулат.

- Индивидуалдык билингвизм – студенттер жана окутуучулар окуу процессинде эки тилди активдүү колдонушат.

1. Кыргыз-немис билим берүү программалары.

Кыргызстанда Германия менен кызматташкан бир нече окуу жайлар бар, мисалы:

Кыргыз-Герман техникалык институту (И.Раззаков ат. КМТИ, «Манас» КТУ);

Кыргыз-Герман факультеттери:

- КРСУнин немис тилдүү бөлүмү;

- Ж. Баласагын атындагы КМУнин немис тилдүү бөлүмү;

- К. Карасаев атындагы БМУнин немис тилдүү бөлүмү;

- И. Арабаев атындагы КМУнин немис тилдүү бөлүмү;

- К.И. Скрябин атындагы КУАУ нин немис тилдүү бөлүмү;

- ОшМУнин немис тилдүү бөлүмү.

Кыргызстандын дээрлик бардык жогорку окуу жайларында немис тилдүү бөлүмдөр бар. Ошондой эле окуу программалары жана көптөгөн тил курстары бар, мисалы эң белгилүүлөрү болгон DAAD (Deutscher Akademischer Austauschdienst- Германиянын Академиялык Алмашуу Кызматы) жана Бишкектеги «SLZ» немис тил борбору. Мен өзүм немис тил мугалими болгондуктан, кесиптик билингвизмге басым жасадым.

1. Немис тили - Европадагы негизги билингвалдык тилдердин бири.

Европа биримдигиндеги эң көп сүйлөгөн тил.(100 миллиондон ашык киши).

Германия, Австрия, Швейцария, Люксембург жана Лихтенштайнде немис тили мамлекеттик тил болуп саналат.

Илимде, инженерияда, медициналык изилдөөлөрдө жана экономикада кенири колдонулат.

2. Немис тили жана академиялык билингвизм.

Немис тили билим берүү системасында эки маанилүү аспекти менен байланышы бар:

Жогорку билим берүү:

Германиядагы көптөгөн университеттер англис жана немис тилдеринде билим берет. DAAD жана Erasmus+ программалары аркылуу билингвалдык окуу мүмкүнчүлүктөрү бар:

- Студенттердин академиялык жана кесиптик мүмкүнчүлүктөрү кеңейет.

- Эл аралык кызматташтыкка жол ачылат.

- Илимий маалыматтарга жеткиликтүүлүк жогорулайт.

- Көп маданияттуулукту жана толеранттуулукту өнүктүрөт.

Илим жана изилдөө: Германия дүйнөдө илимий изилдөөлөр боюнча алдынкы өлкөлөрдүн катарына кирет. Көптөгөн академиялык басылмалар немис тилинде жарыяланат.

3. Немис тили жана кесиптик билингвизм.

Кесиптик билингвизм – бул адам эки тилде иштөө жана кесиптик чөйрөдө эффективдүү коммуникация жүргүзүү жөндөмүнө ээ болгон учур.

Немис тилин билүү эл аралык карьера үчүн чоң мүмкүнчүлүктөрдү ачат.

Инженерия жана технология

Германия дүйнөдөгү алдынкы өндүрүш жана инженерия борборлорунун бири

- **Эл аралык компанияларда иштөө** (Siemens, BMW, Volkswagen)

- **Туризм жана логистика** (Европа менен байланышкан бизнес тармактары)

Медицина жана фармацевтика тармагындагы мүмкүнчүлүктөр:

Германияда чет элдик **дарыгерлер жана медайымдар** үчүн көптөгөн жумуш орундары бар.

Германияда иштөө үчүн немис тилинин B2 деңгээли талап кылынат.

Аптека, биотехнология жана медициналык изилдөөлөр тармагында иштөө үчүн немис тили зарыл.

Германияга **Blue Card** аркылуу жогорку квалификациялуу адистерди чакыруу программалары бар

Экономика жана бизнес

- Германия Европа Биримдигиндеги эң ири экономикага ээ

- Немис тилин билуу эл аралык банктык системада, каржы жана экспорт – импорт тармактарында иштөөгө мүмкүнчүлүктөрдү түзөт.

- **Deutsche Bank, Allianz, BASF** сыяктуу дүйнөлүк компанияларда иштөө үчүн талап кылынган тилдердин бири.

- **Германияда жумушка орношуу.** Акыркы жылдары Кыргызстанда немис тилине болгон суроо-талап күчөөдө. Айрыкча медициналык, инженердик, IT тармагындагы адистерге суроо-талап чоң.

Студенттер үчүн да чоң мүмкүнчүлүктөр болуп жатат Жайкысын ар кайсы тармактарда иштеп, Германиянын бир гана шаарларын эмес, кошуналар мамлекеттерди да көрүп келип, кызыгуулары артып, немис тилин дагы да терендетип окууга мотавация алып жатышат.

Албетте, кыйынчылыктар болбой койбойт. Кээ бир студенттер үчүн тилдик тоскоолдуктар болот, бирок алардын ошол чөйрөдө жашап, иштегени тилди бат үйрөнүп, өздөштүрүүсүнө түрткү болот.

Учурда, биринчи чет тили англис тили, экинчи чет тили немис тилин окуган студенттер Америкага, Англияга караганда Германияга барып окуп жана иштөө мүмкүнчүлүктөрү көбүрөөк болуп жатат. Ушундай мүмкүнчүлүктөрдүн бар экенин билип, түшүнүп эки тилди бирдей алып кеткен студенттер бар. Мисалы жайында Германияда иштеп келген студенттер, сабакта өздөрүнүн ойлорун немис тилинде кенен билдире алышат.

Немис тилин билингвизмде колдонуунун артыкчылыктары:

- Германияда акысыз билим алуу мүмкүнчүлүгү

- Германияда карьера куруу перспективалары

- Илимий жана техникалык маалыматтарга жеткиликтүүлүк.

- Кесиптик терминологияны өздөштүрүү менен иштөө чөйрөсүндө атаандаштыкка жөндөмдүү болуу.

- Германия илимий изилдөөлөргө көп каражат бөлгөн алдыңкы өлкөлөрдүн бири.

Немис университеттеринде окуп, изилдөө жүргүзүү үчүн DAAD жана Erasmus+ сыяктуу программалар бар.

- Германияда **Магистратура жана PhD** программалары англис тилинде окутулганы менен немис тили академиялык чөйрөдө чоң мааниге ээ.

- Кесиптик терминологияны үйрөнүү (медицина, инженерия, экономика, IT ж.б.

- Германиядагы стажировкалар жана алмашуу программаларына катышуу

- Германияга ишке орношуу программалары (Blue Card, Anerkennung für ausländische Berufe)

Немис тилинде кесиптик билингвизмди өнүктүрүү жолдору:

1. Немис тил сертификаттарын алуу Гёте институтунун сертификаты (**Goethe-Zertifikat A1-C2**).

2. **TestDaf (Test Deutsch als Fremdsprache)** Германиядагы жогорку окуу жайларына тапшыруу үчүн (**B2-C1**).

3. **DSH (Deutsche Sprachprüfung für den Hochschulzugang)** – бул программа Германиядагы университеттерге кирүүнү каалаган чет элдик студенттер үчүн.

4. **Telc Deutsch (The European Language Certificates)** Университеттер, жумуш берүүчүлөр жана миграция үчүн, Германиянын медициналык жана кароочу кесиптери үчүн атайын Telc Deutsch B2-C1 Medezin бар.

5. **ÖSD (Österreichisches Sprachdiplom Deutsch)** Германияда, Австрияда, Швейцарияда билим алуу же иштөө үчүн.

6. **Немис тилин билууну тастыктаган атайын сертификаттар.**

Fachsprachprüfung (FSP) – Медициналык немис тили

Германияда дарыгерлер үчүн медициналык лицензия алуу үчүн керек, B2-C1 деңгээлиндеги медициналык терминологияны текшерет

7. WiDaF (Deutsch als Fremdsprache in der Wirtschaft).

Бизнес жана экономика тармагында иштөөнү каалагандар үчүн. Немис тилинде жумуш табууга жардам берет.

«Көп тилдүү билим берүү Кыргызстанда экономикалык өсүшкө жана туруктуу өнүгүүгө мүмкүнчүлүктү кеңейтет. А сапаттуу билим берүү, өсүп келе жаткан муундарга бирдиктүү, интеграциялуу, бардык мааниде ийгиликтүү коомду жаратууга шарт түзөт» [4].

Жалпысынан, билингвдер маданий мурасты сактоодо жана коомдо тилдер менен маданияттардын ар түрдүүлүгүнө өбөлгө түзүүдө маанилүү роль ойнойт. Алардын аракеттери салттарды сактоого, маданияттар аралык түшүнүүгө жана көп тилдүү коомдордун өнүгүшүнө көмөк көрсөтөт [5]

Жыйынтык

Немис тили жана кесиптик билингвизм темасы бүгүнкү күндө абдан актуалдуу, анткени ал эл аралык карьерага, билим алууга жана илимий изилдөөлөргө кеңири мүмкүнчүлүктөрдү ачат. Айрыкча инженерия, медицина, бизнес жана илим тармактарында немис тилин билген адистердин суроо-талаптары жогору. Немис тилин кесиптик деңгээлде үйрөнүү – келечектүү жана пайдалуу инвестиция.

Колдонулган адабияттар

1. Кидиралиева Н.М. «Отражение национального характера в произведениях Чингиза Айтматова посредством билингвизма». – Режим доступа: <https://arch.kyrlibnet.kg>
2. Билингвизм в Кыргызстане- языковая гармония общества. – Режим доступа: REGION.KG (28.06.2024)
3. Сатаева Г.С. Чынгыз Айтматовдун чыгармаларынын Германиядагы которулуш деңгээли. –Режим доступа: <https://arch.kyrlibnet.kg>
4. Көп тил билүү көп ийгиликке жол ачат // Азаттык Үналгысы, Кыргызстан. – Режим доступа: www.azattyk.org.
5. Билингвизм: особенности, виды и влияние на развитие личности // Российское общество Знание. – Режим доступа: www.znanierussia.ru

Рецензент: к.филол.н., доцент Джаркинбаева Н.Б.